

Адам Багдановіч і яго мастак

Супрацоўнікі Літаратурнага музея Максіма Багдановіча, акрамя вывучэння жыцця і творчасці пісьменніка, пільную ўвагу надаюць яго асяродку — родным, блізім, сябрам. У музеі сфарміраваўся вялікі фонд, звязаны з імем бацькі паэта, яго фатаграфіі, рукапісы, машынапісныя працы, публікацыі, мемуарыстыка, эпістальная спадчына. Матэрыялы, якія тычацца Адама Ягоравіча Багдановіча, таксама захоўваюцца ў розных культурных інстытутах Беларусі і замежжа. Цікавая гісторыя тычыцца мастацкіх партрэтаў бацькі з фондаў Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва (Мінск, Беларусь) і Яраслаўскага мастацкага музея (Яраслаўль, Расія).

А пачалося ўсё ў 2019 годзе, калі Аляксандра Георгіеўна Ванькевіч, былая супрацоўніца Дзяржаўнага музея БССР (цяпер — Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь) перадала ў фонд Літаратурнага музея Максіма Багдановіча лісты, якія пісаў ёй з Яраслаўля ў 1960-я гг. зводны брат паэта Павел Адамавіч Багдановіч. У лістах узнімаліся пытанні перадачы ў фонд гэтых мастацкіх матэрыялаў з сямейнага архіва Багдановічаў, каля 50 каштоўных экспанатаў з архіва Багдановічаў былі перададзены на захаванне ў Беларусь.

Падчас камандзіроўкі ў Яраслаўль у ліпені гэтага года супрацоўнікі Літаратурнага музея Максіма Багдановіча дамовіліся аб сустрэчы з навуковым супрацоўнікам Яраслаўскага мастацкага музея, заслужаным дзеячам культуры РФ Нінай Галінкевіч. Ніна Паўлаўна дазволіла нам бліжэй пазнаёміцца з тым самым знакамітым партрэтам работы Ф. Панкова, за лёс якога так хваляваўся Павел Багдановіч. На сённяшні момант партрэт захоўваецца ў фондах музея, дамагасцёрца ў часовых выстаўках, інфармацыя пра яго будзе ў каталогу мастацкіх работ Ф. Панкова, які рыхтуецца Н. П. Галінкевіч.

Нашу ўвагу прыцягнула просьба Паўла Багдановіча да А. Ванькевіч аб пошуку партрэта яго бацькі. У лісце ад 20 мая 1965 года Павел Багдановіч пісаў: «У мяне да вас вялікая просьба — паспрабуйце як-небудзь актывізаваць пошук партрэта майго бацькі, напісанага мастаком Панковым. Не пакідайце гэтага без сваёй увагі». Пытанне ўзнімалася і ў наступных лістах: «...буду спадзявацца, што пошукі партрэта бацькі ўвянчаюцца спадзехам» (17 чэрвеня 1965 г.), «...я знайшоў адрас Волгі Андрэеўны Панковай, які мы з вамі не маглі знайсці.

Ф. І. Панкоў. Партрэтная замалёўка А. Я. Багдановіча. 1926 г. З фондаў БДАМЛІМ.

Яраслаўскі мастацкі музей. Партрэт А. Багдановіча работы Ф. Панкова. Ліпень 2023 года.

Паведамляю вам яго: Малахаўка, Ленінградскай чыгункі, Рэйкавая, д. 11. Мне хацелася б, каб былі паскораны пошукі партрэта бацькі» (30 ліпеня 1965 г.), «...мне думаецца, што пошукі партрэта бацькі працы мастака Панкова варта было б пачаць з перапіскі, даслаўшы ад імя музея лісты ў Малахаўку на імя Волгі Андрэеўны Постнікавай-Панковай (па адрасе, які я вам паведамляў) і ў Саюз мастакоў РСФСР» (25 жніўня 1965 г.). Аляксандра Георгіеўна Ванькевіч у адказ паведала, што афіцыйны ліст за подпісам намесніка дырэктара музея па навуковай частцы адрэаўлены на імя ўдзельніцы

Аляксандра Ванькевіч была не адзінай памочніцай Паўла Багдановіча ў пошуках мастацкай працы Фёдора Панкова. У лісце да стрэчнай плямённіцы Наталлі Глебаўны Кундэвіч ён пісаў: «...прыцэляю людзей да пошуку выдатнага партрэта бацькі, напісанага мастаком Панковым» (17 красавіка 1965 г.). З просьбай аб дапамозе ў гэтым пытанні ён звярнуўся да Ніны Барысаўны Ватацы, галоўнага бібліятэра Дзяржаўнай бібліятэкі БССР, якая займалася зборам матэрыялаў пра жыццё і творчасць М. Багдановіча. Н. Ватацы падрыхтавала кнігу «Шлях паэта» (Мінск, 1975 год), у якую ўвайшлі матэрыялы пра паэта, успаміны і перапіскі з Паўлам Багдановічам. Лісты былі апублікаваны са скарачэннямі, як аказалася, даследчыца апусціла менавіты тры рэлікі, дзе былі просьбы аб пошуку мастацкага партрэта А. Багдановіча. Верагодна, гэта зроблена было па той прычыне, што пошукі партрэта Нінай Ватацы на той момант яшчэ працягваліся, і публікацыя магла б з'явіцца ў выпадку станоўчага выніку.

Поўны тэкст лістоў П. Багдановіча да Н. Ватацы падрыхтаваны супрацоўнікамі мінскага музея пісьменніка і апублікаваны ў зборніку «Архіўныя матэрыялы да жыцця і творчасці Максіма Багдановіча. Сшытак 4» (Мінск, 2021). У лісце ад 5 красавіка 1965 года брат паэта паведамляе: «...у Дзяржаўны музей я пісаў: маюскаўскім мастаком Панковым быў напісаны ў фарбах выдатны партрэт майго бацькі А. Я. Багдановіча. Партрэт выдатны і як партрэт і як твор жывапісу. Жонка мастака Волга Андрэеўна Постнікава-Панкова не хацела да сваёй смерці развітацца з гэтым партрэтам. Каб цяпер натрапіць на сляды гэтага партрэта, мне парайлі звярнуцца па садзейнічанне да шматтадовага члена Саюза мастакоў СССР Сулава Дзмітрыя Сцяпанавіча. Мой зварот да яго вярнуўся назад за смерцю адрасата. Мне хацелася б прыцягнуць музей да пошуку гэтага партрэта. Мастак Панкоў жывіў і памёр у канцы 30-х гадоў у Малахаўцы пад Масквой. Самому мне пры маёй слепяце цяжка займацца пошукам партрэта». У лісце ад 20 верасня таго ж года ён піша, што налад «вялікае значэнне» пошукам партрэта, якія выдэ Дзяржаўны музей, і просіць Н. Ватацы аб дапамозе.

Ніна Ватацы не змагла аплушкаць партрэт Адама Багдановіча, у 1968 годзе Павел Адамавіч пайшоў з жыцця, не даведаўшыся пра лёс карціны. На шчасце, мастацкая праца Фёдора Панкова захавалася, цяпер гэта экспанат Яраслаўскага мастацкага музея. У 2019 годзе мы звязаліся з калегамі з гэтага музея, і Ніна Паўлаўна Галінкевіч, мастацтвазнаўца, старшы навуковы супрацоўнік, падрыхтавала падрабязную інфармацыю пра карціну Ф. Панкова

«Партрэт Адама Багдановіча», а таксама паведала пра іншыя яго партрэты, якія захоўваюцца ў фондах.

Фёдар Іванавіч Панкоў (1889—1937) — рускі, савецкі мастак, родам з вёскі Сухаверхава Яраслаўскага павета. Большая частка яго жыцця была звязана з Яраслаўлем, дзе ён вучыўся, а пазней у гэтым горадзе працаваў. Захаваная творчая спадчына мастака — каля 270 работ, сярод іх ёсць жывыя і графіка, пейзажы, напюрморты, партрэты. Тацяна Фёдаруна Панкова, дачка мастака, ва ўспамінах так пісала пра яго манеру працы: «Графічныя свае працы бацька рабіў лёгка і хутка, партрэты сярбоў маляваў сядзячы за сталом, за шклянкай гарбаты або седзячы ў крэсле падчас гутаркі». Фёдар Панкоў стаў калі вытокаў Яраслаўскага мастацка-педагагічнага тэхнікума, дзе і пазнаёміўся з Адамам Багдановічам, які выкладаў у гэтай жа навучальнай установе гісторыю культуры.

Як паведала Ніна Галінкевіч, у фондах Яраслаўскага мастацкага музея захоўваецца пяць работ, на якіх намалеваны А. Багдановіч, яны перададзены ў дар музею дачкой мастака. У пianaх музея выданы каталог мастацкіх работ Ф. Панкова, дзе будзе падрабязная інфармацыя аб кожным творы, таму дадзім толькі іх кароткую характарыстыку. У 1982 годзе ў Яраслаўскі мастацкі музей Тацяна Панкова перадала дзве работы: «Партрэт Адама Багдановіча» (палятно, алеі, 1927—1928 гг.), «эскі-партрэт (папера, аловак, 1927)». У 2007 годзе яна перадала ў музей яшчэ тры эскізы-партрэты, выкананыя ў розных тэхніках і з выкарыстаннем розных матэрыялаў (вугаль, крэйда, графітны аловак, чорны і калероваы алоўкі). На двух работах маецца подпіс аўтара і дакладная дата — 13 красавіка 1927 года, дата яшчэ аднаго эскіза пад пытаннем — «1929 (?)». У біграфічным артыкуле пра Фёдора Панкова Ніна Галінкевіч пісала, што «партрэт мастак паўстае перад намі як выдатны псіхалаг і майстар, які валодае майяўчынай школай. У партрэце жывапіс заўсёды стрыманы, але эмацыянальна ў сваёй строгай калеровай градыцы».

Як аказалася, гэта не ўсе партрэты Адама Ягоравіча Багдановіча, зробленыя мастаком Фёдарам Панковым. І сёння гісторыя мена працяг. Справа ў тым, што яшчэ адна партрэтная замалёўка бацькі класіка беларускай літаратуры захоўваецца ў Беларускам дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва, у складзе фонду «Багдановічы». Большая частка матэрыялаў з гэтага фонду (фатаграфіі, рукапісы, эпістальныя, прадметы побыту) наступіла ў 1960-я гг., у дар ад Паўла Багдановіча, у тым ліку і гэты графічны ліст. Мастак выкарыстаў просты аловак, намалюваў пагрудны партрэт Адама Ягоравіча ў профіль, у зімовым паляце. На малюнку ёсць надпіс «А. Я. Багдановіч. 1926 г.», ва ўліковых дакументах пазначана, што мастак не ўстаноўлены.

Падчас камандзіроўкі ў Яраслаўль у ліпені гэтага года супрацоўнікі Літаратурнага музея Максіма Багдановіча дамовіліся аб сустрэчы з навуковым супрацоўнікам Яраслаўскага мастацкага музея, заслужаным дзеячам культуры РФ Нінай Галінкевіч. Ніна Паўлаўна дазволіла нам бліжэй пазнаёміцца з тым самым знакамітым партрэтам работы Ф. Панкова, за лёс якога так хваляваўся Павел Багдановіч. Партрэт захоўваецца ў фондах музея, дамагасцёрца ў часовых выстаўках, інфармацыя пра яго будзе ў каталогу мастацкіх работ Ф. Панкова, які рыхтуецца Н. П. Галінкевіч. У сваю чаргу, мы паказалі Ніне Паўлаўне партрэтную замалёўку бацькі пісьменніка, арыгінал якой захоўваецца ў БДАМЛІМ, а копія — у фондах Літаратурнага музея Максіма Багдановіча. Праз некалькі дзён пасля вяртання з камандзіроўкі мы атрымалі ліст з Яраслаўля, у якім супрацоўніца Яраслаўскага мастацкага музея піша: «Прагледзла малюнік Фёдора Іванавіча Панкова. Сумненнаў імя! Партрэт А. Я. Багдановіча, які Вы мне прывезлі (скан) створаны Ф. І. Панковым» (27 ліпеня 2023 г.).

Такім чынам, можа адзначыць наступнае: на сённяшні момант выяўлены адзін мастацкі партрэт і пяць партрэтных замалёвак Адама Ягоравіча Багдановіча. Яны захоўваюцца ў фондах Яраслаўскага мастацкага музея і Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва. Мастацкія работы звязаны з яраслаўскім перыядам жыцця А. Я. Багдановіча і працай у Яраслаўскім мастацка-педагагічным тэхнікуме. Партрэты выкананы рускім мастаком Фёдарам Іванавічам Панковым з натуры, у розных стылях і тэхніках, з выкарыстаннем розных матэрыялаў. Супрацоўнікамі Літаратурнага музея Максіма Багдановіча будзе праводзіцца далейшая работа па выяўленні партрэтаў Адама Ягоравіча ў музеях Беларусі і замежжа, а таксама работа па атрыццці выяўленых карцін.

Ірына МЫШКАВЕЦ
Фотаздымкі дастаны аўтарам